

Iványi Ödön emlékezete

Ez az írásunk a nagyváradai újságírás egyik nagyjának, Iványi Ödönnek az életéről, betegségéről és halálának körülményeiről, valamint temetéséről próbál új adatokkal szolgálni.

„Az Olaszi temető fő útjának majdnem a mértani középpontjában, Iványi Ödönnek, a nagyváradai újságírás nagy halottjának méreteiben is impozáns, »meghatóan művészes« sír- emlékéket találjuk, melyen az aranyozott bronz arckép alatt két évszám volt látható: 1854–1893. A sír előtt pázsitból egy szabályos szív volt »kifaragva« – írta a nagyváradai *Szabadság* című napilap egyik, 1929-ben megjelent számában az ismeretlen, név nélkül közlő cikkíró.

Iványi Ödön Nagyváradon született 1854. november 18-án. Édesanyja egyedül, ezeryi gond között nevelte két fiát, Józsefet és Ödönt. A gondok és a nélkülözések között a meggyengült anyai szív megtört, és a vallási mánia tünetei kezdtek mutatkozni nála. Halála is furcsa körülmények között történt. Teljesen fehérbe öltözött, gyertyákat gyújtott, és telerakta szobáját fehér liliomokkal, ezeknek a tömény illata okozta halálát.

A két serdülőkorú fiú a továbbiakban jótékonyági intézetben nevelkedett. József később külföldre utazott, tehetséges festőként a bécsi festőakadémia művésze lett.

Ödön a Szent József Intézetben nevelkedett, majd onnan kilépve nevelőként dolgozott. Mint serdülő ifjú a *Bihar* című laphoz került, amelyet akkoriban Riskó Sándor szerkesztett, de akkor is ott dolgozott még, amikor a lap szerkesztését ifj. Gyalóky Lajos vette át. Innen Kabára ment nevelőnek, Stern Jakab földbirtokos családjához. Pár hónap múlva újra Nagyváradon találjuk, Csanády Kálmán kir. tanfelügyelő házában, ugyancsak nevelőként. A nevelői munka mellett irodalommal is foglalkozott. Már ifjúságának ebben a korai szakaszában felfigyelt tehetségére a környezete. Jelleme, igazságszeretete és jósága népszerűvé tették a gyöngéd és érzékeny lelkivilágú ifjút. Később papnak készült, de tanulmánya-

it megszakította, és 1873-tól az újságírásnak szentelte életét.

Már hírlapíróként egy összeszólalkozás miatt Lukács Gyulával párbajozni kényszerült. Bár Iványi jó lövőnek számított, és övé volt a fegyverválasztás joga, lemondott erről, és annak ellenére, hogy még soha nem vívott, elfogadta a kardpárbajt. A viadalban három sebet kapott, az egyik nyomot hagyott az arcán. Lukács Gyula szintén megsebesült, így a lovagias ügy elintéződött.

Miután eltávozott Nagyváradról, Iványi Ödön Budapesten újságíróskodott, onnan 1884-ben Aradra költözött. Ott először a *Kortés* című lapnál dolgozott, majd 1885-től az *Arad és Vidéke*, később az *Alföld* szerkesztője lett. Ezekben az években már komolyabban foglalkozott irodalommal is. Első munkája, a *Tarka lapok* már 1881-ben megjelent, ezt követte az *Egy könyv* 1883-ban. A *Tárcák* 1888-ban látott napvilágot, regénye,

(folytatás a következő oldalon)

Iványi Ödön emlékezete

(folytatás az előző oldalról)

➤ a kétkötetes *A püspök atyafisága* 1889-ben került ki a nyomdából. Utolsó munkája, az *Apró regények* halálának évében, 1893-ban jelent meg.

Nagyváradra 1890-ben hívták vissza. Némi utánajárás és Lovassy Andor közbenjárása kellett hozzá, hogy az akkoriban sajtóberkekben már jól csengő nevű Iványi eljöjjön Aradról fel-támasztani az épp szerkesztőihiánnyal küszködő *Nagyváradot*, ugyanis Böszörményi Géza, aki 1890 júliusától szerkesztette a lapot, visszaadta megbízatását a kiadónak. Iványi pedig jött szeretettel, mert szíve visszahúzta kedves szülővárosába. Nagyváradra magával hozta Sas Edét, de az ő hívására jött lapjához Werner László és Fehér Dezső is. Külmunkatársai Lovassy Andor, dr. Némethy József és dr. Várady Zsigmond lettek, mellettük pedig még jó néhány ifjú tehetséget foglalkoztatott.

1891 októberében vette át Böszörményi Gézától a *Nagyvárad* szerkesztését, és az általa szerkesztett első számban a következőképpen határozza meg a lap jövőbeni útját: „A *Nagyvárad* politikai lap, de nem pártorganum, pártoktól függetlenül áll. Magunktartásának, ítéletünknek szabadságát nem rendeljük alá egy létező párt korlátozó fegyelmének sem.” A lap pedig egyre népszerűbb lett Iványi munkássága alatt. Sajnos mindössze két év jutott neki, hogy ragyogó szerkesztői és újságírói tudását kamatoztassa, mivel 1893. október 19-én, hosszú szenvedés után elhunyt.

A család a következő halotti jelentést adta ki: „Iványi József és neje, szül. Prunlechner Emilia, valamint fiuk, Iványi Lajos több rokon nevében is vigasztalhatatlan fájdalommal tudatja öccsének, sógorának, nagybátyjának, illetve rokonunknak, Iványi Ödön, a *Nagyvárad* felelős szerkesztőjének október hó 19-én, reggeli 6 órakor, életének 39-ik évében hosszúságú szenvedés és a halotti szentségek ajtatos felvétele után bekövetkezett elhunytát. A megboldogult földi maradványai f. hó 21-én, szombaton d.e. 10 órakor fognak az elköltözött Szaniszló utcai lakásáról, a róm. kath. vallás szertartásai szerint, az olaszii plebánia egyházban tartandó szent mise-áldozat után az olaszii közös sirkertben örök nyugalomra tételni. Nagyvárad, 1893. október 19. Béke hamvaira, áldás emlékére!”

Iványi Ödön beteg volt, nagyon beteg. A tüdejét támadta meg a kór. Halála előtt egy hónappal, miután hazatért Borszékéről, a nyaralásból, pár napi munka után ágynak esett. Betegsége alatt a város előkelőségei, kollégái és barátai sorra meglátogatták, de sokan érdeklődtek táviratilag Budapestről és vidékről is, hiszen ismert, mi több, elismert személyisége volt a magyar újságírásnak. De eljött az idő, amikor a kezelőorvosok rendeletére a betegápoló apáca már senkit sem enged a beteg szobájába. Az akkori idők legkiválóbb orvosai, dr. Kornstein Lajos és dr. Fráter Imre, a Bihar megyei közkórház igazgató főorvosa mindent megtettek, ami orvosilag megtehető volt, de tüdővizényő és szívgyengeség lépett fel, és a legyengült test már nem bírta elviselni ezt az újabb traumát. Iványi Ödön utolsó óráiban a betegágya mellett ott voltak barátai, Lovassy Andor, Bölöny Sándor, Vulcan József, Sas Ede, Fehér Dezső és Láng József, de éjfél után már csak az ápoló apáca és a *Nagyvárad* kiadó-tulajdonosa, Láng József maradt mellette. Reggel 6 óra után pár perccel beállt a halál.

A délelőtt folyamán bátyja, Iványi József akadémiai festő, valamint Láng József felkereste dr. Nogáll János püspököt – aki rokonszenvével és barátságával tüntette ki az elhunytat, betegágyánál is többször meglátogatta –, hogy felkérjék, végezze ő a végtiszteségtételen a temetési szertartást. A felszentelt püspök azt válaszolta, hogy ő szívesen tenné eleget a kérésnek, de a temetési szertartás elvégzése Dencs János esperesplébános kötelessége, ám ha Dencs plébános arról lemond, akkor szívesen elvégzi ő a szertartást. Dencs Jánost is meglátogatta Iványi József és Láng József, arra kérve, engedje át a szertartás megtartását Nogáll püspöknek. Ő eleget tett a kérésnek, s megígérte, hogy a megboldogult lelki üdvéért gyázmisét tart.

Szombat reggel a halottas háznál, a ravatal előtt tisztelegtek a kollégák, a város előkelőségei, a barátok, akik gyermekkoruk óta ismerték Iványi Ödönt, és nem sejtették, hogy a ragyogóan induló pálya ilyen hamar, élete delén kettétörik. A ravatal az udvaron állították fel, a koporsón Iványi József, Láng József, özvegy Kálmán Józsefné és Justh Gyula hatalmas koszorú pihentek. A többi koszorút és a virágcsokrokat egy külön gyászocsóra helyez-

ték. A ravatal körül a családtagok, a legközelebbi barátok és a város társadalmának elitje kapott helyet.

„Nagy néptömeg hullámozott a Szaniszló-utcán is, várva a temetési menet megindulását – írta a *Nagyvárad* november 22-i száma. – A hírlapírók testületileg jelentek meg. Ott volt Laszky Ármin, a *Szabadság* kiadó-tulajdonosa, Halász Lajos, Náményi Lajos, Winkler Lajos munkatársak, Láng József, a *Nagyvárad* kiadó-tulajdonosa, Fehér Dezső, Vidosits Gyula, Láng Győző munkatársak, Keledy József, a *Nagyvárad Hírlap* felelős szerkesztője, Tóth József és Kiss László munkatársaival, Ardelean Justin, a *Vulturul* szerkesztője. Tíz órakor érkeztek meg a végtisztesség tételre az elhunyt aradi barátai közül Szőlőssy István tanár az *Alföld* képviselőjeként, Révész Adolf, az arad-csanádi vasutak felügyelője és Hoffmann Antal aradi kereskedő. A rendőrség diszben vonult ki, és Lőrinczy Gyula rendőrbiztos vezetése alatt példásan felügyelt a rendre.”

Dr. Nogáll János nagyprépost, felszentelt püspök valamivel 10 óra előtt érkezett a papság élén a gyászházhoz, és nemsokára elkezdődött a szertartás, a püspök végezte, fején fehér infulával. A temetési szertartásban Dencs János esperesplébános, Fetser Antal szentszéki ülnök, Eszes Béla és Tarnay János székesegyházi karkáplán és hat papnövendék segédkezett.

Idézzük újra a *Nagyvárad* tudósítóját: „A »Deus *Missa* pro fidelibus defunctis« elhangzása után alig maradt szem szárazon: az elhunyt pályatársai, tisztelői és jóbarátainak zokogása kísérte a megható szertartást és gyászénekeket. A beszéltetés végeztével megindult a zsúfolásig telt udvarból a gyászoló közönség. A koszorúkkal borított tömör érczkoporsót Gyalokay Lajos törvényszéki elnök, Sipos Orbán kir. tanfelügyelő, K. Nagy Sándor törvényszéki bíró, Lovassy Andor árvászéki elnök, dr. Gyémánt Jenő ügyvéd és dr. Adorján Ármin, a Szigligeti Társaság titkára vitték egy darabig, aztán elhelyezték a négy fehér ló által vont üveges gyászkocsin.”

A temetési menet dr. Nogáll János vezetésével elindult a Barátok temploma felé. A püspök mögött az elhunyt családja, az egykori munkatársak és a barátok vonultak, végül következett a gyászolók beláthatatlanul hosszú sora. Mire a gyászmenet a Barátok templomához ért, az már zsúfolásig megtelt nagyrészt előkelő hölgyekkel. A koporsót a templom ha-

jájában felállított ravatalra helyezték. Az első padsorokban az elhunyt családja, a barátok és az újságíró kollégák foglaltak helyet. A gyászmisét Dencs János esperesplébános celebrálta Eszes Béla és Tarnay János karkáplánok, továbbá a papnövendékek segítségével, de Nogáll püspök is végighallgatta. A szertartás után a gyászkocsi és a menet elindult az Olaszi temető felé.

„Az Olaszi temető nyugati oldalán szemeltek ki örök nyugvóhelyet a mi elhunyt vezérünknek. Nagy közönség vette körül a néma, frissen felásott sírűreget, melyben ma már örök álmát alussza, szomszédságában azon sírhatnak, mely a nemrég elhunyt Dr. Személyi Kálmán jogakadémiai tanár hamvait takarja. A koporsót a sírűreg fölé helyezték, és Dencs János esperes-plébános még egyszer beszélt az elhunyt lelki üdvéért. Az ima végeztével mondta el a Szigligeti Társaság bucsuját Rádl Ödön. Lebocsájtották a koporsót az anyaföldbe. A cigányok is elhúzták bucsuzóul az ő nótáját, azt a nótát a melyen olyan sokszor elkesergett: »Ki tanyája ez a nyárfás? / Át se hallik a kurjantás. / Vagy alusznak, vagy nem hallják, / Vagy talán nem is akarják.« Iványi Ödön nincs többé! Csak volt! Frissen felhantolt sírjának nyirkos göröngyeiben most még csak egy egyszerű fakereszt jelzi ezt a borzasztó valóságot. A keresztben pedig fekete betűk hirdetik a rövid nekrológot: »Itt nyugszik / Iványi Ödön / Élt 39 évet. / Meghalt 1893 október 19 én.»

Ezekkel a sorokkal tudósított a *Nagyvárad* napilap a temetésről, ezekkel a szavakkal búcsúzott az újságíró a szeretett főnökétől a temetés másnapján, november 22-én.

Az örök nyugalom azonban nem adatott meg Iványi Ödönnek és sok ezer más, az Olaszi temetőben elhantolt nagyvárad polgárnak, mert a hálátlan utókor, az embertelen szocializmus, majd az új hatalom kíméletlenül felszámolta városunk panteonját, azt a temetőt, amelyben egyszerű polgárok mellett megannyi, a városért dobogó szívű hírességünk volt eltemetve. Szerencsére az Iványi Ödön sírját jelző kő, amelynek állításáról következő lapszámunkban olvashatnak majd, nem tűnt el, valamilyen csoda folytán, ha hiányosan is, de előkerült, és remélhetőleg hamarosan felújítva láthatjuk majd a református templom kertjébe tervezett kőtárban.

Farkas László